

Další informace a děj díla zde

Ve stejnojmenných Ebenových varhanních improvizacích „Poutník, který prochází labyrintem světa, nenachází nic potěšujícího a obrací se k svému Bohu ve svém srdci“ autor využil citace chorálů z Komenského Amsterdamského kancionálu (1659) a opatřil vybrané, začasť dramatické, leckdy bizarní, ba až apokalyptické texty z Labyrintu adekvátními hudebními obrazy. Po uvedení v řadě českých měst i v zahraničí vzniklo z jeho provedení v roce 1996 ve Dvořákově síni pražského Rudolfinu CD. V roce 2002 dal Eben těmto improvizacím konečnou, písemnou podobu. V poznámkách k jejich interpretaci zdůraznil, že chtěl vystihnout symboliku textu a záleží mu na tom, aby užité hudební motivy či melodie vystupovaly do popředí, zněly zřetelně. O rok později vyšlo dílo tiskem.

I. Prolog. Posluchač má být svědkem velkolepého vstupu na jeviště světa.

II. Pohled na svět. Vševid příjmením Všudybud nabízí Poutníkovi, jímž je sám Komenský, že ho bude provázet a uvede do mnohých míst, kam by „nikdá netrefil“. Ten nabídku přijímá. Varhanní věta těží ze střídání úsečných akordů na různých, zvukově odlišných manuálech. Tuto efektní stylizaci autor užil již ve své prvotině pro sólové varhany „Nedělní hudba“.

III. Masky. Na Rynku světa každý, kdo je v houfu mezi jinými, nosí masku zakrývající deformace jeho tváře. Snímá ji až tam, kde je sám nebo mezi sobě rovnými. Poutník se děsí: „Jaké toto potvory já vidím!“ Sarkastická hudba končí náznakem fugy.

IV. Šípy Smrti. Mezi lidmi pobíhá Smrt. Poutník shledal, že lidé nedbají jejího napomínání, „aby se smrtelnými bytí pamatovali“. Dokonce sami připravují, ba i jí nabízejí šípy, jež jim pak vstřeluje do srdce; „každý je sám své smrti strůjce“. Hudba znázorňuje svištění vystřelovaných šípů a jejich let.

V. Sladké okovy lásky. Branou Snoubení vstupují páry, aby byly opatřeny nerozdělitelnými manželskými pouty. Tato zpěvná hudební část díla začíná něžně a vyúsťuje do svatební jubilace.

VI. Slavnost Akademie. V bráně Disciplinam skládají mladí lidé zkoušky. Zvuk trubky navozuje euforii z vědeckého poznání; ohlašuje slavnostní vstup učenců a korunovaci těch, kteří „vrchu umění dosáhli“. Hudební věta kontrastuje se ztvárněním nicoty nevědomí v následující části.

VII. Nevědomost učených. Poutník je svědkem toho, že znalosti mistra neodpovídají udělenému titulu.

VIII. Kolo Štěstěny. Na hradě Fortuny - Štěstěny se lze dostat vzhůru k jeho paní pouze prostřednictvím kola Štěstěny. Úspěšný je ten, jehož k tomuto kolu přivedla nebo ho na ně vysadila Fortunina úřednice Náhoda. Hudební plocha vystihuje otáčení kola a pády neúspěšných adeptů.

IX. Zločinnost lidského pokolení. Poutníka mrzí, že aby dosáhli nesmrtelnosti, jsou „na plac slovutnosti“ vpouštěni nejen dobří, ale i zlí. „Celé pokolení mé bídné jest a ještě k tomu slepé, bíd svých neznajíce...“. Ebenová hudba je naříkavá, smutná.

X. Klamný příslib Zlatého věku. Všudybud ještě Poutníka zavádí na hrad královny Moudrosti, již navštíví i král Šalamoun, aby shledal rozdíl mezi moudrostí a bláznovstvím. Ti, kteří „tajné i zjevné neřády roztrušují“, jsou pod hrozbou hrdelního trestu z království vypovězeni. Ebenová hudba přináší vizi nového života, který je řízen spravedlností. Nadšení z jeho nástupu vyjadřuje chorál ozdobený figuracemi v pravé ruce; cantus firmus zaznívá v této veselé triové větě ve středním hlase či v basu.

XI. Marnost nad marnost. Tak volá Šalamoun, protože vypovězení „zrádcové a zhoubcové“ si změnili jména a jsou zase volní. V této tragické i v následující vzrušené hudební části narůstá obraz bezvýchodnosti lidského žití.

XII. Zděšení a mdloba. Poutník již nechce žít. Zděsí se však „losu mrtvých“, lituje, že se kdy narodil a prosí Boha o smilování.

XIII. Návrat k Bohu. Vševed již Poutníka opustil a do jeho života vstupuje Bůh: „Navrať se, odkuds vyšel, do domu srdce svého, a zavři po sobě dvěře.“ Úryvky textu tiše prolíná varhanní chorál.

XIV. Epilog. Cyklus vyústí uje do tiché meditace.